

VšĮ Vilniaus tarptautinis
ir nacionalinis komercinis
arbitražas

Lietuvos architektų
rūmai

Statybų verslo (ūkinių) ginčų sprendimo tvarka Statybų arbitražo teisme

Arbitražas (angl. *arbitration*): sutartinis, alternatyvus (iš esmės, tolygus) teismiam civilinių-turtinių ginčų sprendimo būdas. Jo taikymo verslo praktikoje atveju ūkio subjektai – tarptautinių ir/ar vidinių (nacionalinių) sandorių dalyviai, iš jų kylančių ginčų sprendimo teisę deleguoja ne valstybiniam teismui, o jų pačių bendru sutarimu paskirtam trečiajam asmeniui – arbitrai (trečiųjų teismo teisėjui) ar jų kolegijai.

Arbitražo teismas (angl. *court of arbitration*): institucija, priimanti nagrinėjimui ieškinius, organizuojanti bei administruojanti arbitražo procedūras ir aptarnaujanti arbitražo teismus, sudaromas konkrečioms ginčams išspręsti.

Arbitražo (trečiųjų) teismas (angl. *arbitral tribunal*): teismas, sudaromas *ad hoc* (tam kartui) principu iš vienasmenio arbitro (teisėjo) arba jų kolegijos valstybės įstatymais nustatyta ir sandorio (ginčo) šalių arbitražiniu susitarimu deleguotai konkrečiam ginčui išspręsti funkcijai atlikti.

Gedimino pr. 64-63, LT-01111 Vilnius
Tel.: (8 5) 2496033, mob.: 8 687 72500
El. paštas: arbitrazas@centras.lt
IT svetainė: www.vilniausarbitrazas.lt

Kalvarijų g. 1, LT-09310 Vilnius
Tel.: (8 5) 2754241, mob.: 8 68452405
El. paštas: info@architekturumai.lt
IT svetainė: www.architekturumai.lt

Tai žinotina kiekvienam verslininkui!

Sudarydamos komercinius sandorius ir pasirašydamos vidaus ar tarptautines verslo sutartis (kontraktus), jų šalys, dažniausiai, neabejoja, kad prisiimami pagal jas (juos) įsipareigojimai bus įvykdomi sutartu laiku, nustatyta tvarka, tiksliai pagal aptartas (suderintas) sąlygas. Tačiau realiame gyvenime, sandorių vykdymo praktikoje, neretai būna kitaip. Prisiimtus įsipareigojimus sutarčių (kontraktų) šalys neretai neįvykdo arba įvykdo netinkamai (pateikia nekokybišką produkciją, pažeidžia tiekimo ar atsiskaitymo terminus arba kitaip neįvykdo savo prievolių). Ir tai ne visada priklauso nuo šalių geros ar blogos valios, norų ar išgalių. Tokiais ir kitais sutartinių įsipareigojimų pažeidimų atvejais kyla verslo (vadinamieji **ūkiniai-komerciniai**) ginčai. Nepavykus sureguliuoti (pašalinti) juos šalių savitarpio sutarimu, suinteresuotam asmeniui (ieškovui) tenka kreiptis į teismą ar arbitražą, t.y. į vieną iš teisminių institucijų, kuriai valstybės deleguota teisė priimti privalomojo vykdymo sprendimus.

Arbitražiniam verslo ginčų sprendimo būdui **būdingi šie savitumai:**

1. **Patikimumas** – arbitražo teismo teisėjus (arbitrus) konkrečiam ginčui išspręsti, skirtingai nei valstybiniame teisme, pasirenka ir skiria pačios ginčo šalys. Pagal LR Komercinio arbitražo įstatymo 14 str. 4.1 punktą, „kai arbitražinis teismas sudaromas iš trijų arbitrų, kiekviena šalis skiria po vieną arbitrą, o šie du skiria trečiąjį“, kuris atlieka kolegijos pirmininko funkcijas. Kai sudaromas vienasmenis arbitražo teismas, arbitras paskiriamas bendru ginčo šalių sutarimu. Preziumuojama, kad tokiu – pačių ginčo šalių arbitrų pasirinkimo ir skyrimo būdu sudaromas arbitražo teismas iš

- specialistų, kurių profesinė (dalykinė) kompetencija ir dorovinis patikimumas (nešališkumo, skaidrumo, teisingumo, nekorumpuotumo prasme) negali kelti ginčo šalims abejonių.
2. **Operatyvumas** – verslo ginčai arbitražiniu būdu išsprendžiami per optimaliai trumpiausią laiką. Pvz., Vilniaus arbitražo administruojamuose arbitražiniuose teismuose bylai išnagrinėti (bendrajai arbitražinio proceso tvarka) nustatytas trijų mėnesių terminas, skaičiuojant jį nuo bylos įteikimo arbitražo teismui dienos. Esant abiejų ginčo šalių pageidavimui, byla (bendrajai arbitražinio proceso tvarka) gali būti išnagrinėta ir ginčas išspręstas per vieną mėnesį, o ieškovo pareiškimas dėl piniginės skolos ginčo išsprendimo supaprastinta (pagreitinta) arbitražinio proceso tvarka, išnagrinėjimas per 5 darbo dienas nuo pareiškimo arbitraiui įteikimo dienos.
 3. **Konfidencialumas** – arbitražo teisme, skirtingai nei valstybiniame, nesivadovaujama viešumo principu. Bylos nagrinėjimas vyksta uždarame arbitražo teismo posėdyje, o su ja susijusios komercinės informacijos konfidencialumo išsaugojimas ir arbitrų nešališkumas bei nepriklausomumas užtikrinamas jų asmeniškai pasirašomomis įsipareigojimų deklaracijomis.
 4. **Lankstumas** - bylos nagrinėjimas (įrodymų ir argumentų svarstymas) arbitražo teisme vyksta prie „apskrito stalo“, laisvoje, griežtų įstatyminių reikalavimų ir formalumų nevaržomoje, kompromisų paieškai palankioje bei ginčo šalių sutaukinimą nuteikiančioje ir skatinančioje aplinkoje. Pagal LR Komercinio arbitražo įstatymo 22 str., ginčo šalys pačios gali susitarti dėl tvarkos, kuri bus taikoma nagrinėjant jų ginčą arbitražiniame teisme, o pagal to paties įstatymo 31 str.3 p., esant ginčo šalių pavidimui, kilęs tarp jų ginčas gali būti išsprendžiamas vadovaujantis vien *ex aequo et bono* (pagal teisingumą) arba *amiable compositeur* (draugiško tarpininkavimo) principais – t.y. remiantis vien geros moralės vertybėmis (dorovės nuostatomis). Abipusiu sutarimu leidžiama taip pat joms pačioms nustatyti arbitražinio teismo posėdžiavimo vietą, laiką, pasirinkti tarptautiniam nesutarimui sureguliuoti taikytiną teisę (tam tikros valstybės teisinės sistemos materialinės teisės normas) ir proceso darbinę kalbą ar kalbas. Šie ir kai kurie kiti pasirinkimai negalimi sprendžiant verslo ginčus valstybiniame teisme.
 5. **Betarpiškumas** – arbitražo teisme ginčo šalys (skirtingai nei valstybiniame) gali pačios (asmeniškai be advokato ar kitokio tarpininko atstovavimo) ginti savo teises ir interesus. Tai leidžia joms išvengti išlaidų, susidarančių dėl dažnai nebūtinų tarpininkavimo paslaugų.
 6. **Neskundžiamumas** – arbitražo, kaip vienos instancijos teismo, sprendimai dėl ginčo esmės neskundžiami valstybiniam teismui nei apeliacine, nei kasacine tvarka (galimas apeliavimas tik dėl kelių esminių procedūrinių taisyklių pažeidimų). Tai leidžia užtikrinti greitą ieškinių reikalavimų patenkinimą ir ženkliai sumažinti bylinėjimosi išlaidas.
 7. **Išlaidų saikingumas** – kadangi arbitražas yra vienos instancijos teismas, bylos jame nagrinėjimo atveju, ginčo šalys, dažniausiai, nesusiduria su papildomomis bylinėjimosi išlaidomis, susidarančiomis dėl pakartotinių svarstymų kitose - aukštesnėse teisminėse instancijose. Dėl to, bei kitų aukščiau nurodytų arbitražinio ginčų sprendimo būdo ypatumų ir privalumų visumos, verslo ginčo nagrinėjimo arbitraže sąnaudos yra mažesnės, lyginant su bylinėjimosi valstybiniuose teismuose.
 8. **Sprendimų vykdytinumas** – pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, arbitražinių teismų sprendimai savo vykdytina (jurininės prievolės) galia prilyginti, iš esmės, valstybinių teismų sprendimams. Pagal LR CPK 584 str. arbitražo (kaip ir valstybinio teismo) sprendimai, nutartys, nutarimai ir įsakymai civilinėse bylose priskirti lygiaverčių vykdytinų dokumentų kategorijai. Šiuo metu Vilniaus arbitražo administruojamų arbitražinių teismų sprendimai dėl išspręstų tarptautinių verslo (ūkinių – komercinių) ginčų, priverstinai (esant reikalui) įvykdomi 145 valstybėse, vadovaujantis 1958 m. Niujorko konvencijos „Dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo“ nuostatomis ir sprendimą vykdančios šalies nacionalinių įstatymų nustatyta tvarka,. Tuo tarpu Lietuvos valstybinių teismų sprendimai dėl išspręstų tarptautinių verslo ginčų priverstinai (esant reikalui) įvykdomi tik keliolikoje užsienio šalių (Latvijoje, Estijoje, Rusijoje ir kt.), su kuriomis sudarytos tarpvyriausybines sutartis dėl tarpusavio pagalbos civilinėse, šeimos ar/ir komercinėse bylose.

Žinotina, kad **tarpininkavimas – sutaikinimas (mediacija)**, skirtingai nuo arbitražinio-teisminio ginčo išsprendimo, nesukelia ginčo šalims juridinių (prievolinių-teisinių) pasekmių. Tačiau šios procedūros taikymo išdavoje dažnai pasiekiami kompromisai, o šalių pasirašomi sutaikinimo (taikos) susitarimai patvirtinami tarpininko (mediatoriaus) parašu ir buvusių ginčo šalių „garbės žodžio“ galia. O tai tampa moraline priesaika (tam tikra dorovinė priedermė), kurios veiksmingumas ir efektyvumas praktikoje, dažniausiai, priylgsta teismų sprendimams.

Statybų arbitražo teismo statusas ir veiklos gairės

Statybų arbitražo teismas yra VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo (toliau - Vilniaus arbitražas) ir Lietuvos architektų rūmų (toliau – Rūmai) įsteigtas ir abiejų šių institucijų partnerystės pagrindais administruojamas specializuotas (specialios kompetencijos) trečiųjų teismas, vykdamas valstybės įstatymais ir sandorių (ginčų) šalių arbitražiniais susitarimais deleguojamas tarptautinių ir vidaus (nacionalinių) verslo ginčų, kylančių statybų, kelių tiesimo ir kitose statybinės veiklos (verslo) srityse, nagrinėjimo ir išsprendimo funkcijas.

Statybų arbitražo teismas (arbitras), sudarytas (paskirtas) konkrečiam tarptautiniam statybinės veiklos (verslo) ginčui išnagrinėti ir išspręsti, **savo arbitražinėje-teisminėje veikloje** vadovaujasi taikytinos - ginčo šalių pasirinktos valstybės teisinės sistemos materialinės teisės nuostatomis, o nesant šalių susitarimų dėl taikytinos teisės, taip pat sprendžiant vidaus (nacionalinėje) rinkoje kylančius statybų verslo ginčus - vadovaujasi Lietuvos įstatymų, kitų nacionalinės ir tarptautinės privatinės teisės aktų materialinės teisės nuostatomis, reglamentuojančiomis šioje rinkoje veikiančių verslo (ūkio) subjektų civilinius-teisinius santykius.

Arbitražo teismas (arbitras), **savo arbitražinėje-procesinėje veikloje** vadovaujasi LR CPK ir LR komercinio arbitražo įstatymu, taip pat vienu iš taikytinų konkrečiam ginčui išspręsti LAA patvirtintu arbitražo procedūros reglamentu: **Tarptautinio komercinio arbitražo procedūros reglamentu ir jo V Priedu** kai ginčas yra tarptautinis, arba **Nacionalinio komercinio arbitražo procedūros reglamentu ir jo V Priedu** kai ginčas yra vidinio (nacionalinio) pobūdžio (daugiau žr. svetainėje: www.vilniausarbitrazas.lt).

Esant šalių susitarimui, statybinės veiklos (verslo) srityje kilusį ginčą išspręsti **arbitražo ad hoc tvarka** pagal UNCITRAL Arbitražo reglamentą, Vilniaus arbitražas ir Rūmai siūlo pasinaudoti paslaugomis ir kompetencija specialistų, įrašytų į statybinio verslo ginčams spręsti Rekomenduojamų arbitrų sąrašą (žr. svetainėse www.vilniausarbitrazas.lt arba www.architekturumai.lt).

Esant abipusiam ginčo šalių pageidavimui sureguliuoti (pašalinti) statybinio verslo (ūkinį) nesutarimą **tarpininkavimo – sutaikinimo (mediacijos) būdu** (t. y. be teismo ir arbitražo), pagal atitinkamas LAA arba UNCITRAL patvirtintas taikinamųjų procedūrų (mediacijos) taisykles, Vilniaus arbitražas ir Rūmai siūlo pasinaudoti paslaugomis ir kompetencija specialistų, įrašytų į statybų verslo ginčams sureguliuoti Rekomenduojamų tarpininkų (mediatorių) sąrašą (žr. svetainėse: www.vilniausarbitrazas.lt arba www.architekturumai.lt).

Ieškinio nagrinėjimo teisinė prielaida

Būtina teisinė prielaida ieškinio nagrinėjimui Statybų arbitražo teisme tarptautiniam arba vidiniam statybinės veiklos (verslo) ginčui išspręsti yra **arbitražinis susitarimas**, kuris gali būti išreikštas kontrakte (sutartyje) įrašyta arbitražine išlyga arba atskirai nuo pagrindinės verslo sutarties sudarytu arbitražiniu susitarimu ar kitokia šalių valios išraiška, deleguojančia Statybų arbitražo teismui ginčo išsprendimo teisę.

Ūkio subjektams – **tarptautinių statybinio verslo (ūkinių-komercinių) sandorių dalyviams**, pageidaujantiems, kad galinčių kilti iš jų ginčų išsprendimo teisė būtų deleguota šiam arbitražo teismui, pasirašomuose su užsienio partneriais kontraktuose (verslo sutartyse) siūloma įrašyti šią **tipinę Statybų arbitražo teismo išlygą**:

Lietuvių kalba (Lithuanian version):

"Bet koks ginčas ar nesutarimas, kilęs iš šio kontrakto (sutarties) arba susijęs su juo ir nesureguliuotas tiesioginėmis šalių derybomis, bus perduotas galutinai išspręsti Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo kartu su Lietuvos architektų rūmais

administruojamam Statybų arbitražo teismui, vadovaujantis Lietuvos arbitražo asociacijos (LAA) patvirtintu Tarptautinio komercinio arbitražo procedūros reglamentu ir jo V Priede nustatyta statybų veikloje kylančių verslo ginčų nagrinėjimo tvarka".

Anglų kalba (English version):

"Any dispute or disagreement arising out of or in connection with this contract (agreement) and not resolved through direct negotiations of the parties shall be referred to the Construction Arbitration Court, administrated by Vilnius International and National Commercial Arbitration and Lithuanian Architects Chamber, for final settlement in accordance with the Rules of Procedure of International Commercial Arbitration and its V Appendix as they approved by the Lithuanian Arbitration Association (LAA)".

Rusų kalba (Russian version):

"Любой спор или разногласие, возникшее из настоящего контракта (договора) или связанное с ним и не урегулированное путем прямых переговоров сторон, подлежит передаче Арбитражному суду строительства, администрируемому Вильнюсским международным и национальным коммерческим арбитражом совместно с Палатой архитекторов Литвы, для окончательного разрешения в соответствии с правилами, установленными в Регламенте процедуры международного коммерческого арбитража и его V Приложении, принятыми Литовской арбитражной ассоциацией (ЛАА)".

Esant sandorio šalių ar vien užsienio partnerio pageidavimui, vietoje aukščiau nurodytos (tipinės) Statybų arbitražo teismo išlygos, tarptautiniame statybinės veiklos (verslo) kontrakte (sutartyje) gali būti įrašoma šio pavyzdžio **alternatyvios arbitražo institucijos išlyga**:

Lietuvių kalba (Lithuanian version):

„Bet koks ginčas arba nesutarimas, kilęs iš šio kontrakto (sutarties) arba susijęs su juo ir nesureguliuotas tiesioginėmis šalių derybomis, bus perduotas galutinai išspręsti ieškovo pasirinktai arbitražo institucijai pagal joje galiojančią arbitražo procedūros reglamentą arba Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo kartu su Lietuvos architektų rūmais administruojamam Statybų arbitražo teismui, vadovaujantis Lietuvos arbitražo asociacijos (LAA) patvirtintu Tarptautinio komercinio arbitražo procedūros reglamentu ir jo V Priede nustatyta statybų veikloje kylančių verslo ginčų nagrinėjimo tvarka".

Kitų Vilniaus arbitražo administruojamų **specializuotų (specialios kompetencijos) arbitražinių teismų** (jūrinio, energetikos, transporto, elektronikos, agroverslo) tipinių arbitražo išlygų, įrašomų į tarptautinio verslo kontraktus (sutartis), pavyzdines formas lietuvių, anglų ir rusų kalbomis, žr. Žin., 2009, Nr.50-2030, publikacijoje: **„Tarptautinio kontrakto (sutarties) pavyzdinių arbitražo išlygų sąvadas“** arba to paties pavadinimo failė svetainėje www.vilniausarbitrazas.lt.

Ūkio subjektams - **vidinių (nacionalinių) statybinio verslo (ūkinių-komercinių) sandorių dalyviams**, pageidaujantiems, kad iš jų kylančių ginčų išsprendimo teisė būtų deleguota šiam arbitražo teismui, pasirašomose sutartyse siūloma įrašyti šią vidaus statybinės veiklos sandorio **tipinę Statybų arbitražo teismo išlygą**:

„Bet koks ginčas arba nesutarimas, kilęs iš šios sutarties arba susijęs su ja ir nesureguliuotas tiesioginėmis šalių derybomis, bus perduotas galutinai išspręsti Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo kartu su Lietuvos architektų rūmais administruojamam Statybų arbitražo teismui, vadovaujantis Lietuvos arbitražo asociacijos (LAA) patvirtintu Nacionalinio komercinio arbitražo procedūros reglamentu ir jo V Priede nustatyta statybų veikloje kylančių verslo ginčų nagrinėjimo tvarka".

Esant bet kurios iš verslo sandorio šalių pageidavimui bei abiejų savitarpim sutarimui, vietoje aukščiau nurodytos tipinės Statybų arbitražo teismo išlygos, vidinį (nacionalinį) statybų sandorį įforminančioje sutartyje gali būti įrašoma šio pavyzdžio **alternatyvios teisminės jurisdikcijos** (teismo arba arbitražo) **išlyga**:

„Bet koks ginčas arba nesutarimas, kilęs iš šios sutarties arba susijęs su ja ir nesureguliuotas tiesioginėmis šalių derybomis, bus perduotas galutinai išspręsti ieškovo pasirinktai teisminei institucijai: kompetentingam valstybiniam teismui arba Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo kartu su Lietuvos architektų rūmais administruojamam Statybų arbitražo teismui, vadovaujantis Lietuvos arbitražo asociacijos (LAA) patvirtintu Nacionalinio komercinio arbitražo procedūros reglamentu ir jo V Priede nustatyta statybų veikloje kylančių verslo ginčų nagrinėjimo tvarka“.

Bylos iškėlimo ir nagrinėjimo tvarka

Bylos iškėlimo ir nagrinėjimo Statybų arbitražo teisme reikalavimai tarptautiniam statybinio verslo (ūkiniam-komerciniam) ginčui išspręsti bendrąją arbitražinio proceso tvarka aptarti **Tarptautinio komercinio arbitražo procedūros reglamente** (Žin., 2007, Nr.99-4049) ir jo V Priede (Žin., 2011, Nr. 67-3211), o reikalavimai vidaus (nacionaliniam) statybinio verslo ginčui išspręsti, aptarti **Nacionalinio komercinio arbitražo procedūros reglamente** (Žin., 2007, Nr. 99-4050) ir jo V Priede (Žin., 2011, Nr. 67-3211) bei atitinkamuose svetainės www.vilniausarbitrazas.lt failuose.

Tarptautinių ir vidaus (nacionalinių) verslo ginčų sureguliuavimo galimybės **tarpininkavimo–sutaikinimo (mediacijos) būdu** aptartos „**Tarpininkavimo – sutaikinimo procedūros reglamente**“ (žr. Žin., 2007, Nr.101-4143) ir svetainės www.vilniausarbitrazas.lt faile: „**Nesutarimų šalinimo tvarka tarpininkavimo-sutaikinimo būdu**“.

Arbitražiniai mokesčiai

Prieš įteikiant Sekretoriatui ieškinį, ieškovas įmoka į Vilniaus arbitražo a/s Nr. LT59 7044 0600 0100 2695, atidarytą AB SEB banke, eurais (arba ekvivalentinę sumą litais ar JAV doleriais) negražinamą šio dydžio ieškinio registravimo (žyminį) mokestį: tarptautiniam verslo ginčui išspręsti – 400 EUR, vidiniam ginčui išspręsti – 200 EUR. Vėliau – po arbitražo teismo sudarymo ginčui išspręsti, sumokamas arbitravimo-administravimo mokestis, apskaičiuotas pagal žemiau pateiktoje lentelėje nurodytus rodmenis:

Ieškinio suma eurais (€)	Arbitravimo-administravimo mokestis (kai ginčą išspręsti pavedama vienasmeniam arbitražo teismui)
Iki 10 000	1000 €
nuo 10 001 iki 50 000	1000 € + 4% nuo ieškinio sumos, viršijančios 10 000 €
nuo 50 001 iki 100 000	1500 € + 3% nuo ieškinio sumos, viršijančios 50 000 €
nuo 100 001 iki 300 000	3000 € + 2% nuo ieškinio sumos, viršijančios 100 000 €
nuo 300 001 iki 500 000	7000 € + 1% nuo ieškinio sumos, viršijančios 300 000 €
nuo 500 001 iki 1000 000	9000 € + 0,5 % nuo ieškinio sumos, viršijančios 500 000 €
nuo 1000 001 viršijančios sumos	12000 € + 0,1% nuo ieškinio sumos, viršijančios 1 000 000 €

Kiekvienas papildomas arba padidintas ieškovo reikalavimas, pareikštas bylos nagrinėjimo metu, arba atsakovo pateiktas priešieškinio pareiškimas (įskaitant skolos įskaitymo prašymą), taip pat pareiškimas trečiojo asmens, pateikiančio savarankišką reikalavimą dėl to paties ginčo dalyko, apmokestinami arbitravimo-administravimo mokesčiu, apskaičiuojamu pagal šioje lentelėje pateiktus rodmenis ir įmokamu eurais (ar kita mokėjimo valiuta) į aukščiau nurodytą Vilniaus arbitražo atsiskaitomąją sąskaitą AB SEB banke.

Lentelėje nurodytas arbitravimo (honorarinis) ir administravimo mokestis dvigubinamas, kai ginčui išspręsti sudaromas kolegialus (trijų arbitrų) teismas.

Ypatingais atvejais, pvz., kai arbitru paskirtas specialistas pareikalauja didesnio už arbitravimo paslaugas honoraro nei tas, kuris nustatytas aukščiau pateiktoje lentelėje, trūkstamą honorarinio mokesčio dalį (skirtumą) primoka arbitrą paskyrusi ginčo šalis.

Įmokų, atliekamų kita nei eurai valiuta, suma apskaičiuojama pagal oficialų (Lietuvos banko nustatytą) euro ir mokėjimo valiutos kursą įmokos atlikimo dienai.

Daugiau informacijos žr.: **„Arbitražinių mokesčių ir išlaidų taisyklės“** (Žin., 2007, Nr.99-4051) arba svetainės www.vilniausarbitrazas.lt skirsnyje: **„Arbitražo mokesčiai ir išlaidos“**.